

stemet i 1682 byggede på 4-vangsdraft, og som bilag til bogen medfølger et glimrende kort, hvor forfatteren med rimelig sikkerhed har kunnet genskabe fællesskabets marksystem. Bogen bliver på denne vis – kombineret med besøg på museum og landsarkiv – til en ren lækerbidsk for den lærer i lokal- og landbohistorie, som har tid og kræfter til at binde an med opgaven.

Paul G. Ørberg

Syn på ryttergods 1686. Ved Holger Hertzum-Larsen. (Eget forlag, Lemvig, 1985). xxii + 239 sider, 183,- kr.

Bogen er en udgivelse af en protokol fra 1686 over ryttergodsets tilstand i Lundennæs, Bøvling, Riberhus og Koldinghus amter.

Det har utvivlsomt været et meget stort arbejde at skrive oplysningerne af fra filmruller i Rigsarkivet, og specielt læsere, der er bekendt med 1600-tallets administrationssystem, og som ved noget om det økonomiske grundlag for Christian V's danske rytterhær, kan finde mange spændende oplysninger.

For andre, der i højere grad starter på bar bund, ville det have været en fordel med en indledning med fyldige forklaringer, en indholdsfortegnelse og passende litteraturhenvisninger, selv om et afsluttende stednavneregister giver lokalhistorikere en let indgang til de forskellige lokaliteter.

Som det er nu, fremstår udgivelsen – og dermed den potentielt spændende kilde – noget uformidlet.

Tove Elklit

Jens Christensen: *Storlandbrug – industrifinansiering 1850-1915. Et studie i sammenhængen mellem kapitalakkumulation i storlandbruget og finansieringen af det industrielle gennembrud i Danmark 1850-1914 med*

baroniet Guldborgland som eksempel. (Landbohistorisk Selskab, 1984). 169 s., 80,- kr.

Jens Christensens bog er næsten identisk med hans specialeopgave ved Københavns Universitet, og den er i sin form stærkt præget af sin tilblivelsessituation. Formålet med undersøgelsen er »at efterprøve den hypotese, at der i det store landbrug finder en kapitalakkumulation sted, som kan danne en væsentlig del af grundlaget for industriens finansiering 1850-1914.« (s. 10). Det spørgsmål lader sig næppe besvare inden for rammerne af et speciale, og den måde, Jens Christensen griber besvarelsen an på, gør det i hvert fald ikke muligt. Bogen er en case-study baseret på en undersøgelse af baroniet Guldborgland, og det er et alt for snævert materiale til at besvare en så alment formuleret hypotese, så meget mere som der mangler tilsvarende undersøgelser af andre godser eller godskomplekser, som Jens Christensen kunne relatere sine resultater til. Ved at fastholde det ovenfor citerede formål skaber forfatteren forventninger hos læseren, som han på det valgte materiale ikke har mulighed for at indfri.

Hovedparten af bogen udgøres af en omstændelig og detaljeret redegørelse for, hvorledes kapitalakkumulationen på baroniet Guldborgland foregik eksemplificeret ved en gennemgang af den økonomiske side af landbrugsdriften på den ene af baroniets 2 godser, Orebygård. Dertil føjes et afsnit af omtrent samme størrelse, hvori der redegøres for de skiftende besidderes kapitaldispositioner. Begge afsnit er disponeret sagligt med det resultat, at bogen bliver en lang registrering af kvantiteter, et mylder af facts, som ikke føjes sammen til noget helhedsbillede.

Der ligger et stort arbejde i at fremdrage disse facts, og det forekommer

fuldstændig rimeligt, at forfatteren har afleveret sit arbejde i den foreliggende form som specialeopgave, men som bogudgivelse er formen ikke tilfredsstillende. Bogen falder mellem to stole. Den kan ikke opfylde det opstillede formål, fordi den handler om noget andet, og det den handler om: Hvordan besidderne af et gods kompleks tjente deres penge, og hvad de brugte dem til, behandler den kun overfladisk, fordi den stort set begrænser sig til 1. trin i den historiske undersøgelse: Tilvejebringelsen og registreringen af et empirisk materiale, men ikke foretager en videregående analyse og søger at skabe et sammenhængende billede. Hvis forfatteren havde stykket sine oplysninger sammen til en kronologisk disponeret fremstilling, havde han kunnet tegne et billede af godsdrift og investeringsmønster som to i sig selv sammenhængende udviklingsforløb. Det havde været så meget mere nærliggende, som udviklingen helt tydeligt følger langtidskonjunkturerne med klare vendepunkter 1875 og 1890/95, således at perioden 1850-1915 uden vanskelighed kan inddeles i tre faser: 1850-75, 1875-1890/95 og 1890/95-1915.

Jens Christensens bog er bestemt ikke uden interesse, men den er på grund af sin ufærdige form ikke nær så god, som den med et ikke urimelig stort merarbejde kunne være blevet.

Jørgen Fink

Jørgen Würtz Sørensen: *Rejsen til Amerikas Zion*. Den danske mormonudvandring før århundredeskiftet, (Fenre, Ålborg 1985). 120 s., ill., 85.- kr.

Denne lille bog er den længe ønskede saglige beskrivelse af mormonerne i Danmark og deres »hjemkomst« til Zion, dvs. Utah i USA. Jørgen Würtz Sørensen er hverken mormon eller anti-

mormon og ser forskningen i mormonhistorien først og fremmest som en del af den nyere social- og bevidsthedshistorie. Den voldsomme konfrontation mellem mormonerne og den mere »almindelige« befolkning kan nemlig ses som en sammenhæng mellem sociale vilkår og folks bevidsthed (s. 113). Würtz' stræben efter saglighed har dog medført nogle i og for sig unødvendige skævheder, som anmelderen vil komme tilbage til.

Würtz påpeger, at mormonernes historie i den danske historieforskning har været et overset eller lidet beagtet kapitel. Han kommer vist ikke rigtig med en forklaring om hvorfor, men for mig at se, skyldes det to faktorer. Den rent tekniske årsag er, at mormonudvandringen ligger så tidligt dvs. i 1850'erne og 60'erne. Det er nemlig først med udvandrerloven fra 1868, at vi får et større kilde-materiale bl.a. politiets udvandrersprotokoller. Derfor starter forskningen sine undersøgelser efter dette tidspunkt, kraftig understøttet af, at den almindelige udvandring også først rigtig tog fat i 1870'erne. Den anden årsag ligger indirekte i det religiøse aspekt. Det er først i de allersidste årtier, at den religiøse bevægelse har fået forskningens bevågenhed. Så er det nærliggende, at grundtvigianismen og nu Indre Mission pga. deres større tilhængerskare har fået en højere prioritet, siden de fleste mormoner ifølge sagens dvs. lærens natur bor i Utah og ikke længere i Danmark.

Würtz' bog falder i to lige store dele, nemlig beskrivelsen af mormonernes kår i Danmark og i Amerika. Det er desværre en skævert i forhold til bogens titel og det endog på to plan, både mhp. det geografiske og det kronologiske, siden den danske første halvdel næsten udelukkende dækker årene 1850 til 1853. Det er en for alle parter ærgerlig lapsus.

Bogen fortæller meget fængslende og